

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γιὰ τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τῆς μουσικῆς παρατηρήσεως τῶν μελῶν ποὺ περιέχονται στὴν παρῶσα ἐκδόσις, καθὼς καὶ γιὰ τὴν καλύτερὴ ἀπόδοσίν τους, θεωροῦ χρήσιμες κάποιες σύντομες παρατηρήσεις.

1. Ἡ ὀξεῖα, παλαιὰ σημάδι ἀνδράσεως μᾶς τραπῆς, ἀντικαταστάθηκε στὴ νέα γραφὴ ἀπὸ τὸ ὀλίγον. Ὡστόσο, δὲν εἶναι καθόλου ἄσχετη μὲ τὴ νέα γραφὴ, ἐμᾶς καὶ χρησιμοποιοῦνται στὰ πρῶτα χειρόγραφα τῆς νέας γραφῆς καὶ στὶς πρῶτες ἐντυπες ἐκδόσεις τοῦ Βυζαντινοῦ. Ἐκτεταμένη χρῆσις τῆς ὀξεῖας κάνει ὁ Χουρμούζος στὶς ἐξηγήσεις του καὶ μάλιστα ὄχι μόνον σὲ σημεῖα ποὺ ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὴν συνήθη μουσικὴ ὀρθογραφία (ὅταν π.χ. ἀνολοαλιούμ, ἰσόχρονοι καταβάσεις) ἢ ὑπονοεῖται κάποια ἀνάλυση ἢ ἐνέργεια τῆς ὀξεῖας (ὅταν π.χ. φέρει γργόσ), ἀλλὰ καὶ μὲ μὴ διαθέσιμη ἱστορικῆς, τρόπων τινά, ὀρθογραφίας. Τέτοια π.χ. εἶναι ἡ περίπτωσις συνδυασμοῦ τῆς ὀξεῖας μὲ τὰ κεντήματα. Μὲ τὸν ἴδιον, λίγο - πολύ, τρόπο χρησιμοποιοῦνται ἡ ὀξεῖα καὶ στὰ ἐδῶ περιεχόμενα μέλη.

Ὅταν ἀγορᾷ τώρα στὰ λεγόμενα «ἄφωνα» ἢ «χειρονομικά» ἢ «ποιητικά» σημάδια, τῶν ὁποίων οἱ ἐνέργειες μποροῦν νὰ ἀνιχνωθοῦν τόσο στὶς διαφορὰς φάσεις τῆς παλαιᾶς γραφῆς, ὅσο καὶ στὴν γραπτὴ καὶ προφορικὴ παράδοσις τῆς νέας γραφῆς, λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἐκτέλεσίν τους μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς στὸ Θεωρητικὸν τοῦ Σίμωνος Καρά. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ὅμως νὰ πῶ, ὅτι ἡ προσπάθεια ἐκμάθησιν καὶ σωστῆς ἀπόδοσιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν σημαδιῶν μόνον μέσα ἀπὸ Θεωρητικά μπορεῖ νὰ ὑδῆγησιν (καὶ ἔχει ἤδη, δυστυχῶς, ὀδηγήσῃ) σὲ παρανοήσεις. Μόνον μέτρη προφορικῆς καὶ ζωντανῆς διδασκαλίας καὶ πολλῆς ὁσιμαντῆς καὶ ἐπιμονῆς μπορεῖ νὰ ἀπικτήσῃ κανεὶς τὴν λεπτότητα τῆς ἀνάλυσις τῶν σημαδιῶν, καθὼς καὶ τὴν ἀκρως ἀπαραίτητη διάκρισιν γιὰ τὸ πότε, μὲ ποῖόν τρόπο καὶ σὲ ποῖόν βαθμὸν θὰ ἐφαρμόσῃ τις δυνατότητες ποὺ τοῦ παρέχουν τὰ σημάδια, ἀκολουθώντας τὴν μέσθι καὶ βασιλικὴν ὁδόν, χωρὶς ὁδηγῶν νὰ ἀπαιγμονέται, ἀλλὰ καὶ ὥστε νὰ ὑπερφορτώνῃ τὸ μέλος. Προσωπικά, εἶμαι πρόθυμος νὰ βοηθήσω ὅποιον θὰ ἐπιθυμῶσε τέτοιου εἶδους προφορικὰς ἐπεξηγήσεις.

2. Ἡ διαίρεσις σὲ ριθμικοὺς πόδες ποὺ ἀκολουθεῖται ἐδῶ εἶναι αὐτὴ τοῦ λεγομένου «συναπτισμένου» ριθμοῦ. Ἡ σύμπτυξις ὅρασις τοῦ ριθμοῦ μέσθι τῆς χειρονομίας μπορεῖ, καὶ εἶναι πολλὰς φορὲς πρακτικότερη καὶ ἀποτελεσματικότερη, νὰ γίνεταί βάσει τοῦ «ἀπλίου» ριθμοῦ (πόδες τετράσημικ., τρίσημικ., δίσημικ.). Ὅπως θὰ παρατηρήσῃ κανεὶς στὰ ἐδῶ περιεχόμενα μέλη, κατὰ βάσιν τῶν κανόνων, πολλὰς τονίζουσας συλλαβὰς ἔχουν μπεῖ σὲ ἄρτον ποδός. Αὐτὸ ὅμως δὲν γίνεται αἰτία παρανοησμοῦ, γατι αὐτὲς οἱ συλλαβὰς εὑρίσκονται πάντα σὲ φθόγγο φηλότερον ἀπὸ τις γειτονικὰς τους καὶ ἔτσι δύνανται τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τονίζονται κανονικά. Αὐτὴ ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι μὴ δικὴ μου ἰδιοτροπία, ἀλλὰ ἔχει προκύβῃ ἀπὸ τὴν μελέτη μου καὶ ἐριμνησίαν τῶν παλαιῶν εἰρημῶν καὶ στιχουργῶν σὲ χειρόγραφα κυρίως τῶν 12ου - 14ου αἰ., ὡς βασικὴ ἀρχὴ κατασκευῆς τῶν μελῶν καὶ τῶν ποητικῶν κειμένων τῶν προσημοίων, καὶ ἔχει ἐφαρμοστῇ καὶ ἀπὸ τοὺς Δασκάλους τῆς νέας γραφῆς, εἴτε περιστασιακά, εἴτε καὶ καθ' ὁλοκληρῶν, ὡς βασικὴ ἀρχὴ ριθμικῆς διαίρεσιν ὅπως π.χ. ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Φυκαῆα (στὸ Ἀναστασιματάριόν του) ἢ τὸν Γεώργιον Βυλάκη (στὸ Δοξαστάριον τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου) κἄ. Ἐδῶ ἐφαρμόσθηκε ὡς βασικὴ μὲν ἀρχή, ἀλλὰ μὲ κάποιες ἐξαίρεσεις. Ὅπως μπορεῖ νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξασφαλιζέται μεγάλη εὐριθμία καὶ ροὴ στὸ μέλος.

3. Γιὰ τὴν καλύτερην ἀπόδοσιν τῶν ἐδῶ περιεχομένων μελῶν ἀπαιτεῖται καὶ ἡ πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν σημειωμένων ἰσοκρατημάτων. Τὸ σύστημα τῶν λεγομένων «κινουμένων» ἰσοκρατημάτων, ποῦ, δυστυχῶς, ἔχει ἐπικρατήσῃ τις τελευταῖες δεκαετίες, δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν μουσικὸν χαρακτῆρα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, φθείρει τὸ ἴδιον τὸ μέλος καὶ κατακερματίζει τὸ ἀκουσμα καὶ τὴν ὁμαλὴ ροὴ του. Ἡ μόνη προσθήκη ποὺ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐδῶ εἶναι αὐτὴ τῶν ὁπλῶν ἰσοκρατημάτων (βλ. Θεωρητικὸν Σίμωνος Καρά), ποὺ χάριν ἀπλότητος δὲν τὰ σημειώσα.

4. Ἡ μελοποίησις τῶν ἐρμηκῶν σὲ διαφέρουσ ἤχους καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους ὑπαγορεύθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη ἀνταπόκρισιν στοὺς διαφέρουσ τρόπους ἐκφραστῆς τῶν ὅκων ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς. Ὡστόσο, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐρήμνα (ὄχι μόνον τὰ τοῦ πλάγιου δ', ἀλλὰ π.χ. καὶ κάποια τοῦ α', τοῦ πλάγιου α' ἢ τοῦ βαρέως) μποροῦν νὰ συνδυασθοῦν καὶ μὲ τὸν γνωστὸ παλαιὸν τρόπο ἐκφραστῆς. Βασικὸ ὑπόδειγμα μελοποιήσεως ἦταν τὸ ὀνομαζόμενον «παλαιόν». Τὰ ὀνόματα μακαριῶν σὲ κάποια ἀπὸ τὰ ἐρήμνα δὲν σημαίνουν ἀπόκλιση τοῦ μέλους πρὸς τὸ «ἥϊωτερόν», ἀλλὰ εἶναι ἀπλῶς ἕνας σύντομος καὶ εὐχρηστος χαρακτηρισμὸς τοῦ ἡλιότερου συνδυασμοῦ κλιμάκων, ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτά.